

Jaroslav Šulc – paleontolog ve službách národa

MICHAL PEHR – STANISLAVA VODIČKOVÁ

Celospolečenské uvolnění v druhé polovině 60. let naplnilo očekáváním nejen obyvatele tehdejšího Československa, ale také exulanty. Radost a naděje se projeví rovněž v korespondenci, kterou vedl arcibiskup pražský Josef kardinál Beran¹ v době svého římského vyhnanství s věřícími za železnou oponou i s krajany roztroušenými po celém světě. Z Mexika mu přicházely dopisy od pětaosmdesátileté Olgy Šulcové, v nichž vzpomínala na domov a především na svého syna Jaroslava, popraveného v Berlíně-Plötzensee: [Dne] 20. května [1968] [...] bude tomu 25 let, kdy můj syn Jaroslav položil hlavu na špalek, aby druhým spoluvězňům zachránil život. Prosím, pomodlete se zaň!² V jiném dopise napsala: *Dejž Bůh, aby minulé bylo poslední zkouškou pro naši zemi! [...] Mám před sebou úkol, konečně opatřit doma uctění památky oběti syna.*³ Invaze vojsk Varšavské smlouvy však její naděje definitivně ukončila. Jméno Jaroslava Šulce se napříště objevovalo jen v nenápadných zmíenkách normalizačních odborných textů.⁴ Pro svoje vlastenectví a demokratické přesvědčení měl být zcela zapomenut.

Paleontolog Jaroslav Šulc se narodil 21. října 1903 do známé pražské rodiny Čenka Šulce (1867–1945),⁵ zakladatele první české cestovní kanceláře a knihkupce se zaměřením na národní divadelní a cestopisnou literaturu.⁶ Jeho matka Olga, rozená Vulterinová (20. 3. 1883–?), patřila

k nové generaci emancipovaných mladých žen a do kanceláře firmy Šulc nastoupila jako sekretářka. Do manželského svazku vstoupili 15. listopadu 1902.⁷ Poté firmu (sídlila na rohu Karlova náměstí a Ječné ulice, naproti kostelu sv. Ignáce) přepsali na rodinnou akciovou společnost Čeněk

Šulc a spol. – specializované nakladatelství při stejnojmenné cestovní kanceláři se směnárnou, v níž byli manželé zapsáni rovným dílem jako majitelé se shodnými rozhodovacími právy.

Brzy se jim narodil syn Jaroslav a rok po něm dcera Terezie⁸. Rodina

- 1 Josef Beran (1888–1969), rektor semináře v Praze-Dejvicích (1933–1946), arcibiskup pražský a primas český (1946–1969), kreován kardinálem (1965). Vězněn nacisty (1942–1945) a internován komunisty (1949–1965), zemřel v nuceném římském exilu. V dubnu 2018 byly jeho ostatky převezeny z baziliky sv. Petra do katedrály sv. Víta v Praze.
- 2 *Archiv arcibiskupství pražského* (dále jen AAP), f. Pozůstalost Josef kardinál Beran – neuspořádáno, dopis Olgy Šulcové kardinálu Beranovi z 10. 3. 1968. Na dopise je přípis kardinálovou rukou: *Budu sloužit mši svatou 28. 5.* (datum dvakrát podtrženo).
- 3 Tamtéž, dopis Olgy Šulcové kardinálu Josefu Beranovi z 10. 4. 1968.
- 4 BOUŠKA, Josef: Vzpomínka na paleontologa Dra Jaroslava Šulce. *Časopis pro mineralogii a geologii*, 1971, sv. 16–17, s. 213.
- 5 K osobě Čenka Šulce blíže viz *Památník národního písemnictví*, f. Čeněk Šulc.
- 6 Po založení firmy začaly vycházet měsíčník *Cestovní rádce*, čtrnáctideník *Do světa* (po prvním ročníku oba časopisy zanikly) a cestovní příručky *Šulcův stručný průvodce hlavních měst v Evropě* (1911–1912), *Šulcův ilustrovaný průvodce* (1911–1914) a *Cestovní rádce* (1912).
- 7 *Národní archiv* (dále jen NA), f. Státní úřad pro válečné poškozence, Praha, k. 339, inv. č. 892141 Šulc, pozůstalí, skupina 2, Dotazník – přihláška, žádost z 29. 9. 1945, s. 1.
- 8 Terezie Šulcová (1904–?) se provdala 7. 8. 1924 za kancléře mexického generálního konzulátu v Československu a po ukončení jeho mise se odstěhovali v roce 1934 do Mexika. Oddávajícím byl Mons. F. Marmaggi, apoštolský nuncius v ČSR. *Archiv Pavla Vulterina*, svatební oznámení. Srov. NA, f. Státní úřad pro válečné poškozence, Praha, k. 339, inv. č. 892141 Šulc, pozůstalí, skupina 2, Pozastavení důchodu po dobu pobytu v Mexiku, žádost ze 7. 6. 1949, s. 1.

Cestovní pas Čenka Šulce z doby rakousko-uherské monarchie a pasová fotografie Olgy Šulcové

Foto: NA

měla blízko k osobnostem, které formovaly kulturní i ekonomickou emancipaci českého národa. Spřízněná byla s Františkem Šimáčkem,⁹ Františkem Topičem¹⁰ a mezi její blízké přátele patřili také např. Vojtěch Náprstek s manželkou Josefou či cestovatel a fotograf Enrique Stanko Vráz.

Se švagrem Františkem Topičem byli Šulcovi propojeni i pracovní, Čeněk byl disponentem firmy F. Topič¹¹ a jeho bratr Antonín zastával místo vedoucího téhož nakladatelství, kde osobně dohlížel na výtvarné zpracování knih a jeho známou obrazárnu. Společnost Topičova salonu sloužila kulturním potřebám národa, české literatuře a umění. Sdružovala a představovala především díla českých spisovatelů, básníků, malířů,

hudebníků a pořádala osvětové přednášky cestovatelů, geologů a antropologů. Vlastenecké ovzduší i tvůrčí prostředí otvíralo mladému Jaroslavu svět a formovalo jeho charakter. Jeho otec udržoval kontakty s řadou předních osobností české kultury (např. Svatopluk Čech, Jiří Stanislav Guth-Jarkovský, Ignát Herrmann, Alois Jirásek, Eliška Krásnohorská, Antonín Svojsík, Karel Tondl aj.). Mnohé z nich i finančně podporoval. Mimoto se přátelil s řadou českých malířů, např. s Maxem Švabinským, ale přirozeně také s cestovateli, jako byli např. Alberto Vojtěch Frič nebo Joe Hloucha. Otcovo zaměstnání, ať už v jeho soukromé cestovní kanceláři, anebo později v pozici ředitele pražské kanceláře Holland-Amerika

Line, umožnilo jeho synovi cestovat a poznávat různé kultury.

Po svatbě žili Šulcovi nejprve na Vinohradech,¹² od roku 1912 pak v Havlíčkově ulici č. 34 na Žižkově.¹³ V létě 1920 prodali rodinnou firmu přes Banku československých legií (Legiobanku) Československé cestovní a dopravní kanceláři (Čedok) a poté koupili vilu s rozlehlou zahradou Na Karlovce č. 1/146¹⁴ nedaleko Prahy v Dejvicích, kde Čeněk Šulc zřídil velkozahradnictví. Z Holandska dovážel vzácné druhy cibulovin a z nich vypěstované květiny dodával mimo jiné do prezidentského sídla a dalších rezidencí.

O necelé dva roky později se Dejvice staly součástí tzv. Velké Prahy.¹⁵ Celá čtvrť procházela velkolepou

9 František Šimáček (1834–1885), novinář, nakladatel a propagátor svépomocných spolků. Strýc Čenka Šulce.

10 František Topič (1858–1941), knihkupec, nakladatel, vydavatel, významný představitel moderní knižní kultury a uměleckých řemesel. Jeho ženou byla Terezie, roz. Šulcová, sestra Čenka a Antonína Šulce.

11 BLEKASTAD TOPIČOVÁ, Milada: Bestia Triumphans. *Literární noviny*, 1993, roč. 4, č. 1, s. 16.

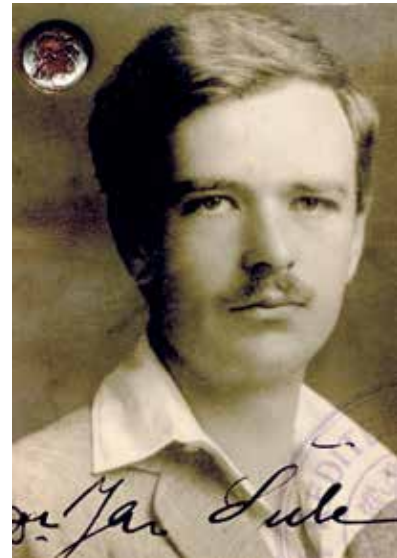
12 NA, f. Policejní ředitelství I, konškrípce, k. 632, obraz 758 z 26. 11. 1902 – viz <http://digi.nacr.cz/prihlasky2/index.php?action=link&ref=czarch:CZ-100000010:874&karton=632&folium=758> (citováno k 18. 2. 2020).

13 Tamtéž, obraz 757 – Žádost o přiznání domovského a měšťanského práva na Žižkově z 13. 11. 1912 – viz <http://digi.nacr.cz/prihlasky2/index.php?action=link&ref=czarch:CZ-100000010:874&karton=632&folium=757> (citováno k 18. 2. 2020).

14 Katastrální úřad, informace o vile Na Karlovce č. 1/146 z 9. 12. 2019. Srov. NA, f. Státní úřad pro válečné poškozence, Praha, k. 339, inv. č. 892141 Šulc, pozůstalí, skupina 2, Dotazník – přihláška, žádost z 29. 9. 1945, s. 1.

Čeněk Šulc v květinovém skleníku na zahradě vily Oluška Foto: archiv Pavla Vulterina

Pasová fotografie Jaroslava Šulce Foto: NA

proměnou podle urbanistického návrhu architekta Antonína Engela¹⁵ na řešení celkového konceptu tzv. Nových Dejvic. Kousek od Šulcova velkozahradnictví vyrostly luxusní rezidenční čtvrtě, kterým dominovaly budovy vysokých škol a armády, ale také mnoho klidných míst s vilami movitých měšťanů a rezidencemi zastupitelských úřadů. Nedaleko sídlila rovněž budova dejvického semináře, kde byl v té době rektorem a farářem v přilehlém kostele sv. Vojtěcha budoucí arcibiskup pražský Josef kardinál Beran: *Byli jsme v Dejvicích takřka sousedy Semináře - vila s velkou zahradou „Na Karlovce“, kam alumnové zacházeli se projít i studovati. Vše převzato státem...¹⁷*

Paleontologem¹⁸

V roce 1914 nastoupil Jaroslav Šulc na víceleté Jiráskovo gymnázium v Praze II. Už za středoškolských studií se začaly formovat jeho budoucí vědecké zájmy. Chodil sbírat zkameněliny do pražského okolí a seznamoval se se základy geologie a paleontologie. V roce 1918 začal spolupracovat s doktorem Janem Kolihou¹⁹ v Národním muzeu na přeuročování a srovnávání muzejních sbírek. Z té doby pochází také jeho přírodovědná prvotina *Seznam fauny strašnické vozovky*.²⁰

Maturitní zkoušku složil v roce 1922 a v témže roce nastoupil na Přírodovědeckou fakultu Univerzity

Karlovy. Studium paleontologie doplňoval množstvím exkurzí a sběrnými cestami. Navázal tehdy také kontakty s významnými představiteli oboru doma i v zahraničí. Úspěšně obhájil disertační práci s názvem *Příspěvky k poznání morfologie foraminifer*²¹ a v květnu 1929 absolvoval rigorosum z paleontologie a geologie a vedlejší zkoušku ze zoologie. Při slavnostní promoci doktorem přírodních věd přebíral 31. května diplom od promotora profesora Františka Plzáka.²²

Také jeho kariéra v akademickém prostředí se slibně rozvíjela. V letech 1924–1926 pracoval jako výpomocný asistent 1. geologicko-paleontologického oddělení Národního muzea a poté přijal práci pomocného asisten-

15 Hlavní město Praha vzniklo na základě zákona č. 114/1920 Sb. z 6. 2. 1920, kterým se sousední obce a osady slučují s Prahou. Zákon byl realizován až v roce 1922.

16 Antonín Engel (1879–1958), architekt, urbanista, a profesor (1922–1948) a rektor (1939–1940) ČVUT. V roce 1948 mu Akční výbor odebral titul profesora a od 1. 4. 1949 byl penzionován.

17 AAP, f. Pozůstalost Josef kardinál Beran - neuspořádáno, dopis Olgy Šulcové kardinálu Beranovi ze 14. 12. 1965.

18 Za pomoc v oblasti paleontologie děkujeme Mgr. Janu Sklenářovi, PhD., vědeckému pracovníku paleontologického oddělení Národního muzea.

19 Jan Koliha (1890–1939) byl geolog, paleontolog, muzeolog a přednosta geologicko-paleontologického oddělení Národního muzea.

20 BOUŠKA, Josef: Vzpomínka na paleontologa dra Jaroslava Šulce. *Příroda*, 1946, roč. 38, č. 5–6, s. 111.

21 ŠULC, Jaroslav: Příspěvky k poznání morfologie foraminifer. *Zvláštní otisk z Věstníku Státního geologického ústavu Československé republiky*, 1929, roč. 5, č. 2–3.

22 *Archiv Univerzity Karlovy* (dále jen AUK), f. Matriky UK, inv. č. 7, Matrika doktorů UK VII., Jaroslav Šulc, s. 3128.

Jaroslav Šulc s geologickým kladívkem a při vykopávkách v lomu Mořina

Foto: archiv Pavla Vultarina, Národní muzeum

ta u profesora Radima Kettnera²³ na Geologicko-paleontologickém ústavu Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy. Nastoupil tam 1. listopadu 1926 se smlouvou na jeden rok a s podmínkou, že z ustanovení tohoto nebudou vyzovány nižší požadavky finanční povahy.²⁴ Po ukončení studia začal pracovat jako pomocný asistent u profesora Jaroslava Pernera na fakultě a status nehonoraného

asistenta mu byl prodlužován každý rok až do 1. dubna 1931,²⁵ kdy postoupil na pozici honorovaného asistenta.

V průběhu tohoto roku vycestoval na studijní cestu po africkém kontinentu. V letech 1930–1931 žil také společensky, byl zvolen pokladníkem Spolku československých posluchačů Fakulty přírodních věd Univerzity Karlovy²⁶ a vstoupil do Svazu slovenské mládeže.²⁷

Výsledky svého bádání uveřejnil v několika odborných studiích: ve spolupráci s Odolenem Kodymem²⁸ psal o pískovcích u Prahy,²⁹ opět společně s profesorem Kodymem a s dr. Bedřichem Boučkem³⁰ vydal geologického průvodce Berounskem,³¹ samostatně pak publikoval odborné práce o hlavonožcích dochovaných v hlubočepských vápencích³² a o koryšších (lasturnatkách) v české křídě³³

23 Radim Kettner (1891–1967), profesor geologie, ředitel Geologicko-paleontologického ústavu UK a báňský odborník.

24 AUK, f. Přírodovědecká fakulta, inv. č. 1578, Potvrzení ustanovení o nehonorané asistentuře při Ústavu geologicko-paleontologickém UK z 15. 12. 1926, 27. 10. 1927, 30. 10. 1928, 5. 12. 1929 a 12. 12. 1930.

25 Tamtéž, Potvrzení o příjmu dekretu z 14. 5. 1931.

26 NA, f. Policejní ředitelství Praha II – prezidium – 1934–1940, k. 1394, sign. 42/Š106/141 – Záznam evidence StB I.

27 Tamtéž, f. Zemský úřad Praha – Prezidium zemského úřadu v Praze (207), k. 58, sign. 207-58-11, Seznam členů Svazu slovenské mládeže, s. 4.

28 Odolen Kodym (1898–1963), geolog a mineralog, zabýval se především výzkumem Barrandienu, od roku 1946 řádný profesor geologie na Přírodovědecké fakultě UK.

29 KODYM, Odolen – ŠULC, Jaroslav: Mořská vložka v peruckých pískovcích na Vidouli u Prahy. *Věstník Státního geologického ústavu Československé republiky*, 1931, roč. 7, č. 4–5, s. 1–8.

30 Bedřich Bouček (1904–1975), geolog, paleontolog, přírodovědec a přední znalec fauny českých starších prvohor, od roku 1947 řádný profesor geologie na nové Pedagogické fakultě UK.

31 KODYM, Odolen – BOUČEK, Bedřich – ŠULC, Jaroslav: *Průvodce ke geologické exkursi do okolí Berouna, Koněprus a Budňan*. Státní geologický ústav Československé republiky, Praha 1931.

32 ŠULC, Jaroslav: *Zpráva o nálezů počátečních komůrek orthocerů ve vápencích hlubočepských*. Geologicko-paleontologický ústav Karlovy univerzity, Praha 1932.

33 TÝŽ: *II. příspěvek ku poznání ostracodů českého křídového útvaru*. Geologicko-paleontologický ústav Karlovy univerzity, Praha 1932.

a v česko-francouzském vydání svou nejvýznamnější studii *Otolity paleogénu okolí Biarritz*,³⁴ která je jeho nejcitovanější prací a představuje zásadní příspěvek pro systematiku a poznání morfologie třetihorních ryb.

V závěru roku 1932 došlo mezi J. Šulcem a jeho nadřízenými k neshodám. Koncem března 1933 mu smlouva s univerzitou vypršela a asistentský dekret mu již nebyl prodloužen.³⁵ V lednu 1933 navrhli profesori R. Kettner a J. Perner, že uvolněné místo asistenta bude obsazeno nadějným paleontologem a popularizátorem vědy Josefem Augustou.

J. Šulc se stáhl do soukromí, dál pokračoval ve své práci „na volné noze“ a jako soukromý učenec zpracovával faunu moravského terciéru. Za účelem studia literatury a terénu podnikal časté výzkumné cesty do zahraničí, což mu kromě práce se soudobou zahraniční literaturou umožňovalo také udržovat intenzivní styky s významnými vědci té doby z Německa, Anglie i Ameriky. I dále publikoval v odborných periodikách: v časopise vídeňského Přírodovědného muzea práci o fosiliích, v níž stanovil devět nových druhů měkkýšů chroustnatek³⁶ či francouzsky studii o dírkonošcích.³⁷

Další rozsáhlou vědeckou prací, monografií o třetihorních plžích, již ale vydat nestačil. Veškeré písemnosti, zápisky a poznámky mu zabavilo Gestapo při domovní prohlídce a následném zatčení. Po válce

Olga Šulcová se synem Jaroslavem na jedné z posledních fotografií před jeho zatčením

Foto: archiv Pavla Vulterina

po nich pátrala jeho matka, avšak bezvysledně.³⁸

Podle Josefa Boušky³⁹ byla vědecká práce J. Šulce mnohem větší, než by se dalo soudit podle publikovaných odborných textů. V průběhu svého života nashromáždil obrovskou sbírku zkamenělin z výplavů četných lokalit moravského terciéru, především z Borače, Rudoltic, Kninice, Hrušovan aj. *Je to materiál čítající asi tři sta tisíc přesně určených kusů. Z českého paleozoika je to pak velká sbírka Chitinozoí,*⁴⁰ jichž většina jsou nové formy, lišící se od forem popsá-

ných Eisenackem (1934),⁴¹ ve většině případů i řádově. Šulc byl příkladným vzorem badatele pracujícího na široké základně.⁴²

V odboji

Druhá polovina třicátých let se nesla ve znamení boje o Československo. I Jaroslav Šulc se s ohledem na hluboké vlastenectví celé své rodiny zapojil do boje o zachování státu. Ze zdravotních důvodů nebyl odveden do armády, stal se tedy velitelem civilní protivzdušné ochrany části Prahy.⁴³

34 TÝŽ: *Otolity paleogénu okolí Biarritz / Les otolithes du paléogène des environs de Biarritz*. Státní geologický ústav Československé republiky, Praha 1932.

35 AUK, f. Přírodovědecká fakulta, inv. č. 1578 - Dr. Jaroslav Šulc, neprodloužení asistentury ze 7. 1. 1933.

36 ŠULC, Jaroslav: *Studien über die fossilen Chitonen*. Naturhistorisches Museum, Wien 1934 - viz https://www.zobodat.at/pdf/ANNA_47_0001-0031.pdf (citováno k 18. 2. 2020).

37 TÝŽ: *Etudes sur quelques genres et espèces de Pénéroplidés*. *Annales de Protistologie*, sv. 5. Paris 1936, s. 157-170.

38 NA, f. Státní úřad pro válečné poškozence, Praha, k. 339, inv. č. 892141 Šulc, pozůstalí, skupina 2, Dotazník - přihláška, žádost z 29. 9. 1945, s. 1.

39 Josef Bouška (1913-1957), technik Československého rozhlasu, jako samouk se vypracoval na významného badatele v oblasti paleontologie.

40 Chitinozoa (chitinovci) jsou mikroskopické organismy nejistého systematického postavení s chitinózními schránkami.

41 Alfred Eisenack (1891-1982), německý paleontolog, průkopník mikropaleontologie a palynologie.

42 BOUŠKA, Josef: *Vzpomínka na paleontologa dra Jaroslava Šulce*, s. 112.

43 Civilní protiletectká ochrana (CPO) vznikla v roce 1929 jako dobrovolná organizace „Ústřední výbor obrany obyvatelstva“. Její úkoly

Fotografie zbraní, které pomáhal ukrývat Jaroslav Šulc v Praze, a zbraně zabavené na Berounsku Foto: ABS

Současně vstoupil do Národní gardy, polovojevské organizace, která vznikla v roce 1935 a jejímž cílem bylo spolupracovat s československou armádou v pořádkové a strážní službě.⁴⁴ Tyto aktivity ho odváděly od jeho vědecké práce a nakonec se mu staly osudnými.

Se svými spolupracovníky a přáteli, které poznal v době mnichovské krize, se na počátku okupace zapojil do odbojové organizace Obrana národa v rámci skupiny Balabán – Mašín – Morávek, kterým dalo Gestapo krycí jméno Tři králové (Heilige drei Könige).⁴⁵ Jeho odbojová činnost byla záhy prozrazena a 12. dubna 1940 byl J. Šulc doma zatčen. Po domovní prohlídce byl uvězněn na Pankráci a 3. února 1941 byl převezen do německé věznice v Gollnowě.

Olga Šulcová napsala 11. června 1941 říšskému protektorovi Konstantinu von Neurathovi dopis, v němž ho žádala o propuštění syna s ohledem na jeho špatný zdravotní stav.⁴⁶ Poukazovala též na jeho vědecké zásluhy a uváděla řadu německých vědců, kteří mohli prokázat synovy odborné kvality a potvrdit vědecké renomé. *Dr. Jaroslav Šulc je dobře známý v německých odborných kruzích. Byl v korespondenčním styku s téměř všemi německými univerzitami a řada německých muzeí vlastní unikáty, které pomáhal určovat. V prvé řadě známé muzeum Senckerberg ve Frankfurtu nad Mohanem. Níže podepsaná je*

byly přeneseny zákonem č. 82 Sb. z. a n. z 11. 4. 1935, o ochraně a obraně proti leteckým útokům, a vládním nařízením č. 199 na veřejnou správu v řízení ministerstva vnitra. CPO většího města byla řízena zpravidla statutárním zástupcem samosprávy a dělila se na několik odborů, mezi nejdůležitější patřily: organizačně-propagační, záchranný, technický, evakuační, výcvikový a svépomocný. K zákonu č. 82/1935 byla vydána řada vládních nařízeních, týkajících se především výroby, opravy a prodeje plynových masek a budování krytů.

44 Archiv bezpečnostních složek (dále jen ABS), Německé soudy v říši 1939–1945 (dále jen 141), sign. 141-286-1, obžalovací spis Jaroslava Šulce a společníků z 19. 9. 1942, s. 5.

45 KOKOŠKA, Stanislav: *Obrana národa v dokumentech: 1939–1942*. ÚSTR, Praha 2018, s. 108–111, dokument 45.

46 NA, f. Úřad říšského protektora v Čechách a na Moravě (dále jen 114), sign. 114-156-5, Olga Šulcová von Neurathovi, dopis z 11. 6. 1941, fol. 161.

přesvědčená, že právě tamější pánové jsou schopni podat nejlepší svědectví o něm.⁴⁷ Zmiňovala rovněž jeho přátelství s německými kolegy z pražské Německé univerzity, především pak spolupráci s vedoucím paleontologického oddělení přírodovědecké fakulty profesorem Adalbertem Liebusem (1876–1945). Jak vyplývá z dochovaných materiálů, za J. Šulce intervenoval i někdejší československý vyslanec v Berlíně Vojtěch Mastný (1874–1954) a protektorátní prezident Emil Hácha, který se v jeho prospěch přimlouval přímo u říšského protektora.⁴⁸

V reakci na prosby Šulcovy matky zjišťoval Úřad říšského protektora, jaké jsou důvody Šulcova věznění. Ve zprávě Sicherheitspolizei z 28. března 1941 se uvádí, že dr. Šulc je vězněn pro ukrývání zbraní, které měly být využity při povstání českého lidu proti Třetí říši.⁴⁹ *S ohledem na rozsah a nebezpečí vyplývající z odbojové činnosti Jaroslava Šulce nebylo možné brát na tyto intervence ohled.*⁵⁰ Alespoň v jedné věci byla Olga Šulcová trochu úspěšná. Žádala, aby mohl její syn dostávat léky na svoji plicní chorobu, v čemž jí nacističtí vězňatelé vyšli vstříc.⁵¹

Během brutálních výslechů se Gestapo snažilo získat Šulcovo přiznání o jeho odbojové činnosti a především informace o fungování celé odbojové organizace s cílem eliminovat domácí rezistenci.

Z věznice v pomořanském, dnes polském, Gollnowě byl vrácen 11. ledna 1942 zpět do pražské věznice na

Karteikarte (evidenční karta) Jaroslava Šulce z terezínské věznice, vystavená písaři v příjmací kanceláři zvané Geschäftszimmer Foto: Památník Terezín

Pankráci, kam dorazil o den později.⁵² Tam se s ním poprvé setkal kněz Otakar Švec⁵³ zatčený za styky s nunciaturou a pomoc Židům v červnu 1942. Na poschodí, kde měl celu, konal J. Šulc službu tzv. chodbaře.⁵⁴ *Klidně naléval nám beze slova polévku, kávu neb co bylo. Byl mi nápadný něčím, co nevím jak definovat, byl mi prostě sympatický.*⁵⁵

Následně byl J. Šulc předán 9. července do věznice Gestapa v Malé pevnosti v Terezíně. Znovu se zde sešel s kanovníkem O. Švecem, který na toto terezínské setkání po válce vzpo-

mínal v dopise adresovaném Šulcově matce: *Když jsem pak přišel do Terezína, to bylo v červenci 1942, ku svému překvapení sešel jsem se s ním na jedné cele č. 1. na prvním dvoře. O něco dříve nás předešel do Terezína, a byl hlavním činitelem na cele, neb nám rozdával stravu – funkce velmi důležitá – neb při tom hladu, který nás soužil, každá lžička, každý kousek zemáku, o který by byl někdo zkrácen, vyvolával velmi vášnivé protesty. Byla to důvěra všech, která jej pověřila onou funkcí. Tu jsme se poprvé dorozuměli o Vás a p. choti; pamatují se, že Vám psával dlouhé*

47 Tamtéž.

48 ABS, f. 141, sign. 141-286-1, trestní spis Jaroslava Šulce a spolčovníků, stanovisko z 12. 4. 1943, fol. 26.

49 NA, f. 114, sign. 114-156-5, Dopis velitele bezpečnostní policie a bezpečnostní služby z 28. 3. 1941 úřadu říšského protektora v Čechách a na Moravě, fol. 165.

50 Tamtéž.

51 *Památník Terezín* (dále jen PT), f. Malá pevnost – Kniha přidělených léků z roku 1942, k. 24, A 8839. V knize přidělených léků je záznam z 14. 7. 1942, kdy byla J. Šulcovi vydána tinktura opia, která se v té době používala jako nejsilnější lék na tišení chronické bolesti.

52 Srov. NA, f. Okupační vězeňské spisy, Seznamy zatčených 1844–1945 (tzv. pankrácká kniha), nepracováno – rok 1942.

53 Otakar Švec (1888–1958), kněz pražské arcidiecéze a metropolitní kanovník katedrály sv. Víta, Václava a Vojtěcha. Vězněn nacisty (1942–1945) a poté komunisty (1949–1954).

54 Vězeň, který na chodbě věznice zajišťuje úklid, roznášku jídla a další různé práce podle pokynu dozorce.

55 AAP, f. Pozůstalost Josef kardinál Beran – neuspořádáno, dopis Otakara Švece Olze Šulcové z 9. 3. 1946.

dopisy, k čemuž dostával jako starý již vězeň, myslím, že už byl dva roky ve vězení, dovolení, zatím co my jsme směli psát jen několik řádek. Sblížili jsme se a mohu říci, že byl všem milý a pro svou energii, s kterou nesprávnost káral a pořádek při rozdělování stravy udržoval a úzkostlivě každému dával, co mu patřilo, byl od všech oceňován. Brzy jsem opustil Terezín a byl poslán do Mauthausenu a nevím více nic o p. synu.⁵⁶

V policejní věznici v Terezíně zůstal Jaroslav Šulc jen krátce, 3. srpna 1942 byl převezen do věznice v Drážďanech na George-Bähr-Strasse č. 5.⁵⁷ Odtud jej pak eskortovali na konci listopadu k Lidovému soudnímu dvoru do Berlína. Hlavní přelíčení se konalo 30. listopadu 1942 před prvním senátem, jemuž předsedal vrchní soudní rada Alfred Köhler (1883–1945). Původně přidělený obhájce ex offio Karl Golisch byl na přání rodičů Jaroslava Šulce nahrazen právníkem Arno Weimannem z Berlína. Žalobě čelilo celkem osm protektorátních příslušníků, kromě Šulce také jeho odbojoví spolupracovníci štábní kapitán mimo službu a doktor geometrie Vlastimil Blahák (nar. 1905), který byl hlavním obžalovaným v procesu, dále obchodník s tabákem Vojtěch Šauer (nar. 1890), tovární hlídač František Dobr (nar. 1899), obchodník Antonín Sedlický (nar. 1911), truhlář František Michálek (nar. 1897), ředitel správního odboru pražského magistrátu Antonín Vosátka (nar. 1891) a barvíř Boris Hrubý (nar. 1917).

Padly celkem tři tresty smrti, pro Jaroslava Šulce, Vlastimila Blaháka a Antonína Vosátka za velezradu, napomáhání nepříteli a nedovolené držení zbraní.⁵⁸ Antonín Sedlický si vyslechl rozsudek dvanáctiletého

Jaroslav Šulc na vězeňské fotografii

Foto: ABS

trestu v káznici, Vojtěch Šauer a Boris Hrubý byli odsouzeni každý k trestu deseti let v káznici.⁵⁹ František Dobr a František Michálek byli osvobozeni. Jaroslavu Šulcovi byla prokázána účast na budování ilegální vojenské organizace a založení skladu zbraní za účelem oslabení německé válečné moci. O ilegální Obraně národa se měl podle rozsudku dozvědět koncem roku 1939 od spoluobžalovaného Vlastimila Blaháka, s nímž se znal z Národní gardy a který měl v Obraně národa na starost dejvickou skupinu. Blahák údajně Šulce pověřil sháněním spolehlivých osob pro práci v ilegalitě a poté nalezením vhodného místa pro uskladnění zbraní. Později se Šulc podílel na převážení zbraní do skladiště v opuštěném areálu továrny v pražské Troji (mělo jít o 19 leteckých kulometů, 5000 nábojů do pušek, dvě blíže neurčené zbraně, 200 nábojů do pistolí, 4 těžké výbušniny, jednu dýmovnici a 100 rozbušek). Kvůli povodni v zimě 1940 musely být zbraně převezeny na bezpečnější místo. Nedlouho po jejich přemístění byl Jaroslav Šulc zatčen.

Před Lidovým soudním dvorem v Berlíně Jaroslav Šulc vypověděl, že takto činil s úmyslem odstranit

německou nadvládu a dosáhnout vytvoření nového českého státu. V odůvodnění rozsudku mimo jiné stálo: *Neúnavnost, s níž usiloval za každou cenu o nalezení skladiště zbraní pro velezradnou a nepřátelskou podporující vojenskou organizaci, svědčí o silné vůli pro boj proti Německé říši.*⁶⁰ Nejvyšší trest pro Jaroslava Šulce měl být podle trestního senátu též výstrahou *podobně smýšlejícím elementům v Protektorátu.*⁶¹

Dne 26. ledna 1943 zaslalo říšské ministerstvo spravedlnosti v Berlíně zastupujícímu říšskému protektorovi do Prahy oznámení o udělení trestu smrti třem protektorátním příslušníkům V. Blahákovi, J. Šulcovi a A. Vosátkovi s žádostí o rychlé vyjádření ve věci udělení milosti. Dopis obsahoval též návrh tiskové zprávy, která měla být zveřejněna v případě zamítnutí milosti. Kurt Daluge (1897–1946) v odpovědi datované 14. března 1943 vyjádřil souhlas s vykonáním trestu, a to výslovně i v případě Jaroslava Šulce, navzdory intervencím státního prezidenta Emila Háchy i různých německých vědců. Veřejné oznámení o vykonání poprav odmítl.

Žádost o milost podala také matka Jaroslava Šulce a jeho advokát. Milost

56 Tamtéž.

57 PT, f. Polizeifängnis Theresienstadt 1940–1945, Karteikarte Šulc Jaroslav.

58 ABS, f. 141, sign. 141-286-1, rozsudek, s. 4.

59 Tamtéž, s. 44. Sedlický a Hrubý byli později na podnět vrchního státního zástupce při Lidovém soudním dvoru v Berlíně odsouzeni v obnoveném procesu, konaném 15. 10. 1943, za velezradu, napomáhání nepříteli a ukrývání zbraní rovněž k trestu smrti. Jejich poprava se uskutečnila 13. 12. 1943.

60 ABS, f. 141, sign. 141-286-1, rozsudek, s. 2.

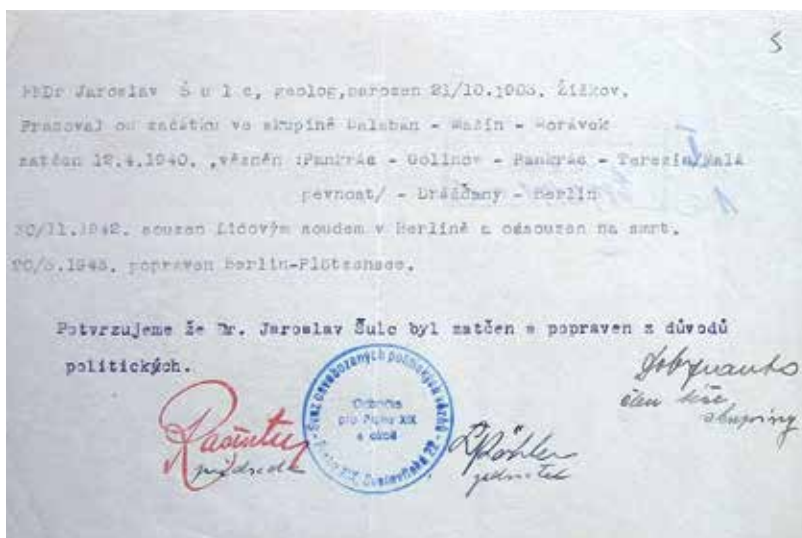
61 Tamtéž.

představovala poslední možnost, jak nejvyšší trest odvrátit. Stejně jako mnozí příbuzní jiných odsouzených nebo i odsouzení sami snažila se též Olga Šulcová předložit argumenty, které by mohly vést v dané situaci ke změně nejvyššího trestu. Ve své žádosti se odvolávala na loajální přístup svého syna k Němcům, jeho přiznání se k trestné činnosti, protesty jeho německých studentů proti jeho zatčení, odbornou erudici, spolupráci s významnými německými vědci, jeho přímý a rovný charakter, vážnost, které se těšil ve svém okolí, i skutečnost, že se ve svých 39 letech nachází na vrcholu vědeckých sil. Avšak veškeré snahy byly marné. Pražská vedoucí úřadovna Gestapa, Hlavní úřad říšské bezpečnosti i zastupující říšský protektor se vyslovili proti udělení milosti a říšský ministr spravedlnosti, zmocněný Adolfem Hitlerem v této věci rozhodnout, žádost o milost 6. května 1943 definitivně zamítl.⁶²

Poprava gilotinou byla na Jaroslavu Šulcovi vykonána 20. května 1943 v Berlíně-Plötzensee.⁶³ Jen několik minut po něm byl stát Antonín Vosátka. K popravě Vlastimila Blaháka, rovněž plánované na stejný den, nakonec nedošlo.⁶⁴ Rodina Jaroslava Šulce neobdržela kromě dopisu na rozloučenou žádné oficiální oznámení o jeho smrti. Nebylo jí sděleno ani místo uložení jeho ostatků, které není známo dodnes.⁶⁵

Po zatčení syna byli do vily k Šulcovým nastěhováni němečtí nájemníci, kteří dům i zařízení několik let zdarma užívali. Šulcovi museli postupně

Potvrzení o účasti Jaroslava Šulce v odboji

Foto: NA

rozprodávat cennější věci, aby měli čím hradit náklady spojené s provozem zatížené domácnosti a dům si udrželi. Podle poválečné výpovědi Olgy Šulcové museli nakonec zastavit část rozlehlé zahrady a půjčit si peníze v bance.⁶⁶

V dubnu 1945 zemřel Jaroslavův otec Čeněk a jeho matka se po válce upnula k naději, že jejich syn nakonec nebyl popraven. Několik měsíců po něm pátrala, doufala, že válku přežil a vrátí se domů, což se ale ukázalo jako liché.⁶⁷

V roce 1947 odjela Olga Šulcová navštívit dceru do Mexika. Krátce po jejím návratu domů se moci v zemi chopili komunisté a ona musela znovu čelit zájmu režimu o rodinnou vilu a rozsáhlé pozemky. V červnu 1949

se jí podařilo znovu vycestovat za dcerou a do vlasti se již nevrátila. Zemřela v Mexiku pravděpodobně v sedmdesátých letech.

Závěrem

Jakmile to situace umožní, naplní se přání Olgy Šulcové a oběť jejího syna bude veřejně uctěna. Ústav pro studium totalitních režimů ve spolupráci s Paleontologickou sekcí Společnosti Národního muzea a Městskou částí Praha 6 na domě Na Karlovce č. 1/146 v Praze-Dejvicích odhalí pamětní desku připomínající životní postoje a oběť českého paleontologa a vlastence Jaroslava Šulce. Desku slavnostně požeňná rektor dejvického semináře Mons. Jan Kotas.

62 ABS, f. 141, sign. 141-286-1, Stellungnahme z 6. 5. 1943, s. 26-27.

63 NA, f. Státní úřad pro válečné poškozenec, Praha, k. 339, inv. č. 892141 Šulc, pozůstalí, skupina 2, Potvrzení o odbojové činnosti, s. 3.

64 Trest smrti byl Vlastimilu Blahákovi zrušen pravděpodobně proto, že nabídl Německé říši vlastní vynález astronomického zaměřovacího přístroje využitelného pro válečná letadla. Po přezkoumání této nabídky projevila o jeho odborné služby zájem Luftwaffe. Blahák byl převezen do věznice v Brandenburgu, kde mu měl být na základě žádosti vrchního velitele Luftwaffe poskytnut potřebný pracovní materiál a jisté vězeňské výhody. Při převozu v únoru 1945 uprchl a do konce války se skrýval. Zemřel v roce 1979 v Praze. ABS, f. 141, sign. 141-286-1, s. 62 a 65.

65 Sdělení rodiny - rozhovor s Pavlem Vulterinem ze dne 7. 2. 2020.

66 NA, f. Státní úřad pro válečné poškozenec, Praha, k. 339, inv. č. 892141 Šulc, pozůstalí, skupina 2, Dotazník - přihláška, žádost z 29. 9. 1945, s. 1.

67 NA, f. Okupační vězeňské spisy, k. Berlín 7, inv. č. Plötzen, seznamy vězňených a popravených, pořadové číslo 169 - Jaroslav Šulc, s. 10.